

Intervju s Lucijom Balikić

Razgovor vodio: Ivan Ćorić

diplomski studij povijesti, istraživački smjer: Moderna i suvremena povijest (19. i 20. stoljeće)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Lucija Balikić
(foto: autorica)

O Luciji Balikić:

Lucija Balikić rođena je u Osijeku, gdje je završila osnovnu i srednju školu. Jednopedmetni studij povijesti završila je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu s diplomskom tezom *Hrvatsko pitanje u političkom jeziku britanskih liberala od 1908. do 1920.*, a potom i master studij komparativne povijesti na Srednjoeuropskom sveučilištu u Budimpešti s radom *Integral Yugoslavism as Political Modernity in the Political Language of British and French Liberals around the Great War*. Tijekom tog studija boravila je i dodatno se usavršavala na Sveučilištu u Southamptonu. Trenutno je zaposlena na Srednjoeuropskom sveučilištu, gdje pohađa i doktorski studij. Predmet njezina interesa vezan je uz intelektualnu povijest 19. i 20. stoljeća, napose u srednjoistočnoj Europi, povijest integralnog nacionalizma i liberalizma, točnije, povijest političke misli. Nedavno je objavila svoju prvu knjigu *Najbolje namjere. Britanski i francuski intelektualci i stvaranje Jugoslavije*, koja je proizašla iz njezina magistarskog istraživanja.

Za početak, odakle potječe Vaše zanimanje za povijest; kako je tekao put do Vašeg profesionalnog bavljenja ovom znanosti?

Za početak, možemo na „ti“ – nisam tako davno i sama bila članica uredništva časopisa *Pro Tempore* i studentica povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Moram priznati da je pitanje *profesionalnosti* mog bavljenja poviješću upitno. Naime, čini mi se da se granice između „profesionalne“ i „amaterske“ proizvodnje znanja – a samim time i relevantnost akademskog istraživanja kao takvog – sve više uklanjaju. Posljedica je toga, s jedne strane, hvalevrijedna demokratizacija i horizontalizacija tog procesa, a s druge strane prilično opasna epistemološka nestabilnost koja izjednačava činjenice, mišljenja i potpunu fikciju. Za razliku od perioda koji istražujem, a to je prva polovica 20. stoljeća, danas su „znanstvene činjenice“ koncept koji je u krizi i stoga se postavlja pitanje tko se zapravo „profesionalnije“ bavi poviješću: oni koji od nje žive (npr. političari, novinari, *blogeri/vlogeri, podcasteri*, kulturnjaci i sl.) ili oni koji zabijeni u svoje „kule od slonovače“ propuštaju (ili nemaju institucionalno-materijalnog kapaciteta) upotrijebiti svoje znanje i vještine za društveno korisne ciljeve. Možda obje grupe, a možda ni jedna.

Moj je put bio rezultat metode eliminacije – prva dva izbora bili su mi politologija i novinarstvo. Nakon kraćeg razmišljanja ipak sam odabrala povijest jer sam mislila da se politikom/političkom analitikom i novinarstvom mogu baviti i bez diplome iz tih dvaju studija. Poviješću se sigurno ne bih mogla baviti bez završetka samog studija; to mi je bio vrlo privlačan treći izbor, djelomično i zbog samog Filozofskog fakulteta kao okvira. Povijest me oduvijek zanimala jer sam od malih nogu sa svojim ocem raspravljala o povijesnim i političkim pitanjima; imali smo i dobru kućnu knjižnicu u Osijeku, odakle potječem.

U svome istraživačkom radu primarno si fokusirana na intelektualnu povijest u prvoj polovici 20. stoljeća. Možeš li nam ukratko predstaviti vlastite spoznaje i najnovija dostignuća na tom polju? Kako se hrvatska, odnosno jugoslavenska intelektualna povijest tog vremena uklapa u europski kontekst?

Trenutno na Srednjoeuropskom sveučilištu (Central European University) u Budimpešti pišem doktorsku disertaciju o intelektualnoj povijesti Sokolskog pokreta u kasnoj Austro-Ugarskoj i Kraljevini SHS, odnosno Jugoslaviji. Konkretno, proučavam političke mislioce i znanstvenike koji su bili angažirani u Sokolskom pokretu u tom periodu te njihove političke i znanstvene publikacije objavljene u periodici tog pokreta ili u nekom drugom kontekstu – najčešće se radi o znanstvenim časopisima ili stručnoj literaturi iz polja medicine, antropologije, medicine sporta, etnologije, demografije, politologije, međunarodnih odnosa i povijesti. S obzirom na to da veliku pozornost poklanjam Sokolskom pokretu kao društvenom kontekstu njihovih političkih i znanstvenih argumenata, moglo bi se reći da moje istraživanje pripada tzv. društvenoj povijesti ideja.

Osim toga, s obzirom na to da ono obuhvaća period prije i nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije, kao i ključne publikacije na njemačkom i mađarskom jeziku, pokušavam „graditi“ svoj argument na konceptu postim-

perijalne tranzicije, koji je u zadnjih nekoliko godina promovirao mađarski povjesničar Gábor Egry s Instituta za političku povijest (Politika történeti Intézet, bivši Institut za povijest radničkog pokreta) u Budimpešti.

Naravno, najočitija historiografska intervencija koju ova disertacija donosi je i shvaćanje samog Sokolskog pokreta kao „mjesta“ cirkulacije političkih i znanstvenih ideja i diskursa, što je na europskoj razini, nažalost, još uvijek podzastupljeno u istraživanjima – kao i spoznaja postjugoslavenskih historiografija da je Sokolski pokret bio najveća „nevladina“ organizacija (navodnici su stavljeni zbog kompleksnosti odnosa Sokola i države) u međuraču i vrlo formativan kontekst za mnoge mislioce, znanstvenike, ali i umjetnike koji su postali poznati tek kasnije u SFRJ, koja je i sama preuzela dio političke kulture Sokolskog pokreta.

Dakle, mislim da će prepoznavanje uloge Sokolskog pokreta u oblikovanju političke kulture i stvaranju modernih političkih subjekata kao takvih približiti jugoslavenski slučaj drugim, već uvelike obrađenim i problematiziranim slučajevima u europskom kontekstu.

Ranu fazu tvog istraživačkog rada obilježilo je proučavanje nacionalnog pitanja u europskom kontekstu. Možeš li nam približiti do kakvih si zaključaka došla, je li ovo „prežvakana“ tema i postoji li prostor za napredak?

Kao pobornica konceptualne povijesti svakako bih rekla da postoji prostor za dodatna istraživanja, ali i intervencije u kurikulumu, jer su narodnjačka (u smislu *völkisch/narodnyik*) i dehistorizirana praiskonska (primordijalna) shvaćanja nacije i narodnosti u njima uvelike prisutna na globalnoj razini. Takva shvaćanja postala su institucionalizirana, pa čak i apolitizirana do te mjere da je poučavanje povijesne kontingentnosti i situiranosti takvih koncepata trenutno ključno za jačanje političko-misaone otpornosti naših sugrađana spram raznih populizama, kao i odmicanje od shvaćanja tih kategorija kao *prirodnih*. Drugim riječima, bilo koje djelo, pogotovo ono popularno-znanstvenog karaktera, koje dovodi u pitanje vječnost, nepromjenjivost, dugo trajanje i, u tom kontekstu, koherentnost nacija i nacionalnih identiteta – dobro je došlo.

To, naravno, nije jednostavno u kontekstima u kojima živimo kao europska društva, ali je neki dio onoga što kao članovi akademske zajednice trebamo „vratiti“ društvu koje nam je omogućilo školovanje i, u mnogim slučajevima, socijalnu mobilnost.

U svojoj prvoj knjizi *Najbolje namjere. Britanski i francuski intelektualci i stvaranje Jugoslavije* ideju jugoslavenstva uklapaš u koncept *Nove Europe*. Što je to *Nova Europa* i kakvu je ulogu Jugoslavija trebala igrati u njoj?

Nova Europa koncept je koji je razvijen u liberalnim krugovima protagonista moje knjige, britanskog povjesničara i publicista R. W. Seton-Watsona. Pojam je svjesno definiran spram njemačkog koncepta Mitteleuropa, koji je doživljavao kao autoritarno-imperijalistički i vezan uz tzv. *Drang nach Osten*. Naime, ideja koju su oni promovirali odnosila se na stvaranje (po njima demokratskih) nacionalnih država na ruševinama (po njima autoritarne) Austro-Ugar-

ske Monarhije. Taj sustav, po mogućnosti jezično i nacionalno homogenih država sljednica Austro-Ugarske, također je trebao biti nadopunjen stvaranjem Lige naroda, koja bi se pobrinula o razoružavanju i stvorila mehanizme održavanja trajnog mira, poput obavezivanja tih država da poštuju prava nacionalnih manjina. Jugoslavija je uz Čehoslovačku, Poljsku, Mađarsku, Austriju i Rumunjsku bila dio njihove koncepcije koja se nije odnosila samo na geografski položaj tih država već je u sebi imala i elemente inovacije mnogih koncepata političke modernosti, pa su tako, razmišljajući o novom poretku, ti britanski i francuski intelektualci na temelju slučajeva poput Jugoslavije i ostalih nanovo promišljali same koncepte države, demokracije, nacije itd.

Naravno, kao što sam navela i u knjizi, ta je vizija u sebi sadržavala mnoge kontradiktornosti, probleme, pogotovo po pitanju civilizacijskih hijerarhija koje su bile duboko ukorijenjene u njihovom mišljenju. Također, njihova se vizija nije mogla u cijelosti ostvariti, djelomično zbog nepredviđenih događaja tijekom samog rata (npr. zbog izbijanja Oktobarske revolucije), kao i zbog samog odnosa snaga i političkih savezništava na kraju rata i tijekom Versajske konferencije. Stoga je i njihova vizija Jugoslavije, koju su razvijali u suradnji s Jugoslavenskim odborom sastavljenim uglavnom od političkih emigranata iz Austro-Ugarske (a ne sa diplomatskim krugovima Kraljevine Srbije), odražavala drugačiju koncepciju ujedinjenja i unutrašnjeg uređenja države, koja je bila dominantna u britanskim i francuskim krugovima otprilike sve do kasnog lipnja 1918. godine.

Tema 18. broja našeg časopisa je *Tijelo i emocije*. Problematika povijesti tijela zastupljena je u onome čime se trenutno bavite, a to je povijest sokolske organizacije. Kakva su bila intelektualna kretanja tog vremena koja su pogodovala razvoju ovakvih organizacija?

Već od 60-ih godina 19. stoljeća nadalje u čitavoj Europi javljaju se različiti gimnastički sustavi i organizacije koje ih provode s liberalno-nacionalnim predznakom, s ambicijama da uključe što šire mase (neovisno o društvenom sloju, zanimanju, pa čak i religiji i rodu) među svoje redove. Iako isprva neuspješni, od prijelaza stoljeća nadalje takve organizacije postaju sve brojnije i konačno u međuraću postaju masovne te ih 30-ih godina 20. stoljeća pojedine države instrumentaliziraju u različite svrhe.

Također, od prijelaza stoljeća možemo pratiti trendove medikalizacije i militarizacije takvih organizacija, što se u mojem istraživanju odlično može oprimjeriti austrougarskim slučajem i primjerom Kraljevine Srbije. Naime, politički i znanstveni mislioci angažirani u takvim organizacijama članove su tih organizacija promatrali ne samo kao vježbače već i kao sastavne dijelove organski zamišljenog „nacionalnog tijela“ te kao državne resurse u smislu fizičke (eventualno vojne) snage, ekonomske produktivnosti, kvalitetnog biološkog materijala i repozitorij psihičkih i fizičkih osobina nastao tijekom stoljeća razvoja u datim okolišnim uvjetima. Iako su tijekom 20-ih godina ovi intelektualci više bili usmjereni na razvijanje političkog subjektiviteta i na stvaranje jugoslavenske nacionalne svijesti kod članova Sokola, od početka 30-ih njihov pristup okreće se tehnokratskom „upravljanju“ evolucijom, od-

nosno razvojem „nacionalnog tijela“ s ciljem maksimalizacije njihove snage i zdravlja, što je uvelike bilo motivirano socijalno-darvinističkim shvaćanjem međunarodnih odnosa kao takvih.

Upravo zahvaljujući toj perspektivi svoju su ulogu u Sokolskom pokretu ti znanstvenici doživljavali kao ulogu ključnih aktera za stvaranje građana s odgovarajućim osobinama za novostvorenu državu te za „novo doba“ uopće. Stoga su koncepte političke modernosti projicirali i pokušali na razne načine implementirati, koristeći Sokol kao institucionalni okvir za to, kao i za svakojaka istraživanja na velikom uzorku „nacionalnog tijela“. Ove su ideje i pristupi bili prilično karakteristični za većinu europskih država u međuraću; rijetko se može naći primjer države u kojoj gimnastika, medicina, eugenika, ekonomska produktivnost i vojne ambicije nisu bile isprepletene kao što su to bile u Sokolu Kraljevine Jugoslavije.

Širi intelektualni trendovi koji su stajali u pozadini takvih inicijativa uglavnom su se sastojali od tada još uvijek snažnog pozitivizma, vjere u tehnokraciju, kao i od izjednačavanja nacionalne homogenosti s demokracijom te organskog shvaćanja nacije koje nadilazi društvene razlike. Naravno, i sama trauma Prvog svjetskog rata i njene posljedice uvelike su doprinijeli nastojanju da se na razne načine provede duboka regeneracija društvenih odnosa, političke kulture te zdravstvenih i materijalnih uvjeta života općenito.

Kako je funkcionirao koncept sokolske organizacije? Jesu li postojale velike razlike između jugoslavenskog slučaja i njegovih europskih ekvivalenata?

Sokol je po svojoj morfologiji od početka bio kompleksna organizacija, pogotovo kada se radi o njegovom odnosu s državom i raznim društvenim skupinama, pa tako i intelektualcima. Stoga je nemoguće jednoznačno odrediti je li on bio instrument npr. kraljevske diktature u periodu od 1929. do 1934., kao ni je li bio isključivo protudržavni element u kasnoj Austro-Ugarskoj. Štoviše, bilo je perioda u kojemu je bio vehementno antiklerikalan, kao i perioda u kojemu su u njemu istovremeno djelovali komunisti i istaknuti vođe Srpske pravoslavne crkve. Valja istaknuti da je on upravo zbog svoje veličine i regionalne rasprostranjenosti uvijek bio politička i idejno heterogena organizacija, kako u Jugoslaviji, tako i izvan nje, u ostalim većinski slavenskim državama u kojima je postojao.

Zanimljivo je da je Sokol u tome smislu jedinstven, s obzirom na to da su druge organizacije toga tipa u Europi, s kojima je usporediv po svojoj veličini i društveno-političkoj ulozi, često bile homogenije po raznim kriterijima – počevši od Deutsches Turnvereina i Wandervogela, talijanske Opera Nazionale Dopolavoro, mađarskog Leventemozgaloma i Turul Szövetsége, pa sve i do ranih sovjetskih organizacija utemeljenih na konceptu *fiskulture*. Drugim riječima, Sokolu su glavni obol dali intelektualci i treneri koji su ga vodili, a puno manje politička elita države u kojima je djelovao. S druge strane, u državama Zapadne Europe prevladavao je sport, a ne gimnastika, odnosno kolektivna kalistenika, kao u Srednjoj i Istočnoj Europi. Naime, većina vođa ovih i sličnih pokreta smatrali su sport pretjerano individualističkim, elitističkim, liberalnim, natjecateljski orijentiranim, senzacionalističkim, pa i društveno

neangažiranim. Za razliku od te „kulture rekorda“, u svojim su organizacijama svjesno razvijali „kulturu sudjelovanja“, što je, naravno, bilo usko vezano uz već spomenuti razvoj modernog političkog subjektiviteta.

Uz opća intelektualna kretanja tog doba usko su vezani koncepti „zdravlja nacije“ i eugenike. U svome istraživanju razlikuješ nijanse u europskim primjerima. Od čega se sastoji razlika između „slavenske“ i zapadne eugenike?

Zapravo, kategorizacija „slavenske“ eugenike nije moja, nego dolazi iz jezika povijesnih aktera koje proučavam, poglavito slovenskog doktora, pjesnika i eugeničara Franca Derganca, koji je o toj temi objavio niz tekstova, bio je i istaknuti član ljubljanskog Sokola, kasnije i partizanskog pokreta. Trudim se ne reproducirati taj jezik u svojim radovima, već ga kritički sagledati i analizirati njegove postavke.

Dotični Derganc, primjerice, bio je socijalist i neolamarkist, dakle, svoju je eugeničku misao temeljio na uvjerenju da osobine koje jedinke steknu tijekom svog životnog vijeka kasnije genetski prenose svojim potomcima. Za njega je zbog toga sudjelovanje u Sokolu značilo mogućnost direktnog „oblikovanja nacionalnog tijela“ jer je pretpostavljao da će osobine stečene aktivnošću u Sokolskom pokretu, kao što su fizička snaga, zdravlje, spretnost, svestranost i neki vid društvene solidarnosti (poput Kropotkinove „međusobne pomoći“) – barem djelomično biti prenesene na nadolazeće generacije Jugoslavena. Konkretno, Derganc je pod „slavenskom“ eugenikom podrazumijevao onu metodu pozitivne selekcije koja potencira genetsku različitost, odnosno miješanje jedinki s različitim osobinama. Inspiriran integralnim jugoslaventvom, koje je također usmjereno na miješanje i kombiniranje različitih kulturnih osobina, on je smatrao da je zapadna (konkretno njemačka) eugenička misao, koja je bila utemeljena na potenciranju homogenosti, potpuno promašena s biološkog stajališta i da će neizbježno dovesti do kolektivne degeneracije datih naroda.

Naspram Derganca, u svom istraživanju naišla sam i na niz drugačijih stajališta nekih hrvatskih, srpskih i slovenskih eugeničara izuzetno aktivnih u Sokolskom pokretu. Od sredine 30-ih ta stajališta, kojima se inzistira na čistoći rase i negativnoj selekciji, utemeljena na nacističkim pseudoznanstvenim djelima toga perioda, počinju dominirati u stručnim časopisima izdavanim u okviru Sokola, ponovno vraćajući fokus na razlike između srpskog, hrvatskog i slovenskog kontingenta u okviru organizacije i izvan nje. U historiografiji postoje kategorije poput „latinske“ eugenike, ali mislim da su one diskutabilne, potencijalno esencijalizirajuće i nekritički, plastično pretvorene u analitički jezik.

Eugenika je bila u tijesnoj vezi s rasnim teorijama, koje su na europskom tlu u prvoj polovici 1940-ih dobile strašan epilog. Danas su, zahvaljujući globalizaciji i suvremenim kretanjima populacije, te teorije dobile novi ton. Što misliš o ovom problemu, je li moguće da on s intelektualne margine opet prijeđe u dominantni diskurs?

Slažem se da su biopolitički diskursi i danas poprilično aktualni, dovoljno je otvoriti bilo koji portal ili društvene mreže kako bismo naišli na argumente

poput Huntingtonovog „sukoba civilizacija“, teorije zavjere o „velikoj zamjeni“ ili pak na vijesti o prosvjedima protiv uvoza reproduktivnih materijala za vantjelesnu oplodnju. U pojedinim stručnim časopisima još je uvijek moguće vidjeti članke o genetskom istraživanju romske populacije; u nekim nama bliskim državama tek je nedavno ukinuta njihova obavezna sterilizacija. Štoviše, na tržištu su se pojavili kompleti za analizu vlastitog DNK, kako bi ljudi navodno mogli otkriti vlastite korijene i vidjeti kojim tzv. fenotipskim grupama pripadaju.

Takve se pojave mogu objasniti, s jedne strane, još uvijek dubokim strahom od društveno-političkih promjena koje potiču neizvjesnosti globalnog kapitalizma, a s druge strane upravo pomoću sklonosti istog tog sustava da kapitalizira na ljudskom strahu, pa makar to značilo i drastično srozavanje razine javne debate. Drugim riječima, dokle god je moguće promovirati takve teorije i argumente u javnom prostoru bez većih posljedica, u svrhu ostvarivanja dobiti ili političke prednosti (što većini aktera još uvijek ide u korist) – do tad će takvi strahovi biti iskorištavani za mobilizaciju tržišnih i političkih aktera.

Ipak, za razliku od međuraća i perioda Drugog svjetskog rata, danas su znanstvenici i intelektualci, kao i veći dio političkih ideja, usmjereni na pojedinca, a ne na neki nacionalni ili drugi kolektiv. Svoju ulogu također sagledavaju iz tog ugla. Upravo zbog toga teško je zamisliti suvremeni eugenički pokret jer bi on iziskivao sasvim drugačiju političku imaginaciju i organsko shvaćanje društvenih odnosa, kao i postojanje institucionalnih kapaciteta za izvođenje takvih „reformi“, što je u svakom slučaju danas riješeno postojanjem socijalne države oko koje, bar u našem dijelu svijeta, još donekle postoji konsenzus.

Ono što je zanimljivo u kontekstu trenutnih istraživanja jest da se u suvremenoj epigenetici i evolucijskoj biologiji pokazuje da je lamarkistički pristup ipak djelomično znanstveno utemeljen, samo ne u toliko direktnoj mjeri kao što je to većina znanstvenika u Sokolu podrazumijevala.

Kakvi su tvoji planovi za budućnost na profesionalnom planu?

U širem kontekstu neoliberalizacije visokog obrazovanja i znanosti i posljedičnog stvaranja akademskog prekarijata čiji sam danas dio teško je razmišljati o dugoročnoj budućnosti. Kratkotrajno: nakon završetka doktorata svakako planiram objaviti disertaciju kao knjigu, na engleskom i na našem jeziku, i nastaviti držati nastavu na CEU-u i na Sveučilištu Corvinus u Budimpešti, gdje od sljedeće akademske godine držim izborni predmet o modernoj povijesti Balkana na Odsjeku za međunarodne odnose. Usput rečeno, planiram završiti i višegodišnji istraživački projekt o diskursima krize u Srednjoj i Istočnoj Europi (1918. - 2020.) u kojem sudjelujem na CEU Democracy Institute, finalizirati nekoliko publikacija za zbornike i stručne časopise na kojima trenutno radim, privesti kraju prijave za međunarodne projekte s drugim kolegama i usavršiti svoje znanje mađarskog i njemačkog jezika.

Hvala ti na ovom razgovoru!

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 18 2023.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti,
godina XVIII, broj 18, 2023.

Glavni i odgovorni urednik
Marko Zidarić

Zamjenica glavnog urednika
Ivana Đorđić

Uredništvo
Filip Bačurin
Marija Biščan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Antonija Lapaš
Ivan Mrnarević
Tijana Vokal
Marko Zidarić

Urednici pripravnici
Klara Miholić
Marko Perišić
Ruben Prstec

Redakcija
Filip Bačurin
Marija Biščan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Antonija Lapaš
Klara Miholić
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Ruben Prstec
Tijana Vokal
Marko Zidarić

Tajnica Uredništva
Marija Biščan

Recenzenti

dr. sc. Nikola Anušić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Lovorka Čoralić
akademkinja Nella Lonza
dr. sc. Kosana Jovanović
dr. sc. Jasmina Osterman

Lektura za hrvatski jezik

Iva Antičević
Tina Čatlaić
Mislav Graonić
Nikolina Peškura
Karla Rašić
Josipa Skenderović
Jakov Zidarić

Lektura za engleski jezik

Tina Čatlaić

Prijevod s francuskog jezika

Klara Miholić

Oblikovanje

design.inmedia@gmail.com

Izdavač

Odsjek za povijest Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Tisak

Studio Moderna d.o.o., Zagreb

Naklada

Tiskano u 100 primjeraka.

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove i mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financirano je novcem dobivenim na natječaju za studentske projekte Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te sredstvima koja je ustupio Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Redakcija časopisa Pro tempore iskreno zahvaljuje Odsjeku na financijskoj podršci.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva

Odsjek za povijest
(za: Uredništvo Pro tempore)
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

Kontakt

casopis.protempore@gmail.com

Web-stranica

<https://protempore.ffzg.unizg.hr/>